SZINGER ANDRÁS*

A szerzői és szomszédos jogi közös jogkezelés negyedszázados evolúciója és annak lenyomatai a szerzői jogi szabályozásban

Köszöntés

A hazai közös jogkezelésnek a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szjt.) hatálybalépését követő negyedszázados történetét volt szerencsém közvetlen közelről végigkövetni, mivel szerzői jogászi pályámat 2000 nyarán az Artisjus jogi előadójaként kezdhettem meg.

Még ebben az évben ismertem meg Tomori Pált, aki akkor már hosszú évek óta az Előadóművészi Jogvédő Iroda igazgatója volt. Amellett, hogy a szerzők és az előadók jogkezelői egymás természetes szövetségesei, a két szervezet tevékenysége számos ponton operatíve is összekapcsolódik, ezért az elmúlt huszonöt évben számos alkalommal találkoztunk, egyeztettünk, intenzív és gyümölcsöző munkakapcsolat alakult ki. Pálban a szomszédos jogok elméletének és gyakorlatának kiváló szaktekintélyét, egyben az EJI rátermett vezetőjét és a művészetek elkötelezett rajongóját ismerhettem meg. Születésnapján köszöntse most őt ez az írás a szerzői jogi lövészárok szomszédos állásából.

1. Bevezetés

Az elmúlt huszonöt évben pusztán a szabályozás lencséjén át nézve a hazai közös jogkezelők (a továbbiakban: kjk) frissen visszatársadalmasított, területi jogi monopóliummal rendelkező, a működést a jogosulti civil önszabályozásra alapozó, csak legfontosabb szervezeti körvonalaiban és külső hatásaiban (díjszabások) államilag felügyelt, összeg és hatókör tekintetében is jelentős szociális és kulturális

---

* Szerzői jogász, az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület főigazgatója.

feladatokat is ellátó szervezetekből a szervezetüket, működésüket, pénzügyeiket és transzparenciájukat tekintve az EU-ban túlzás nélkül legszigorúbban szabályozott, kiterjedt, részben a jogkezelők költségén fenntartott, specializált állami felügyelet alatt álló, jogi monopóliummal nem rendelkező, jogosultaktól független jogkezelőkkel egyenlőtlen pályán versenyezni késztetett, kulturális forrásaikat kötelezően az államnak átadó, az európai jogosulti és a jogosítási piacon is jelentős versenynek kitett szervezetekké váltak.

Ebben az írásban ennek a folyamatnak a legfontosabb piaci és szabályozási mérföldköveit tekintem át – a terjedelmi korlátok miatt a teljesség igénye nélkül, ugyanakkor a szerkesztői felkérésben lehetővé tett írói szabadsággal, amely helyenként a szubjektív értékítéletektől sem mentes.

2. A modern közös jogkezelés körvonalai az 1999-es Szjt.-ben

Az 1907-ben megalapított,[1] és tevékenységét a kisjogos (nem színpadi) zenei nyilvános előadások szerzői jogi jogosításával ugyanebben az évben meg is kezdő Zeneszerzők Szövetkezete tekinthető az első magyar közös jogkezelő szervezetnek. A névváltoztatás (MARS Szövetkezet, 1908) majd az 1953-as államosítás után állami keretek között Szerzői Jogvédő Hivatal[2] néven folytatott jogkezelői tevékenység tehát majd' száz évnyi történelemmel rendelkezett az 1999-es szerzői jogi kodifikációt megelőzően.

Az 1999-es Szjt. közvetlen előzményeként a jogalkotó a Szerzői Jogvédő Hivatal megszűnése után polgári jogi egyesületi formában egységesítette a nyolcvanas-kilencvenes években a különböző, jellemzően létező művészeti szervezetek (pl. Művészeti Szakszervezetek Szövetsége, Művészeti Alap) mellett organikusan kialakuló jogkezelő szervezetek (MSZSZ Előadóművészi Jogvédő Iroda, HUNGART, Filmjus, MAHASZ) jogi formáját.[3] Ezzel a lépéssel a jogalkotó lényegben visszatért az 1953 előtti hazai, és a XIX. század közepe óta világszerte elterjedt elvhez, amely szerint „[a] közös jogkezelő szervezetek magukból az összeszerveződött jogosultakból állnak, lényegében

1 Géra Eleonóra Erzsébet – Csatári Bence: *A Zeneszerzők Egyesületétől az Artisjus Egyesületig 1907–2007. A zenei közös jogkezelés száz éve Magyarországon.* Budapest, Artisjus, 2007, 26.

2 Uo. 137.

3 Lásd 2009/1996. (I. 18.) Kormányhatározat, 146/1996. (IX. 19.) Kormányrendelet (a továbbiakban: Kjk R.).

szerzői (vagy kapcsolódó jogi jogosulti) kollektívák, amelyek az egyes szerző (vagy például előadóművész) és a felhasználók között közvetítenek a rájuk bízott jogok (díjigények) érvényesítésében és hatékony ellenőrzésében."[4]

A jogi formából adódó szervezeti kereteken túl az Szjt. – kihirdetésekor – a Kjk R. szabályaival lényegileg azonosan állapította meg a jogkezelés minimális tárgyi és személyi feltételeit.[5]

Az 1999-es Szjt. által szabályozott közös jogkezelés legfontosabb jegyei:

- a kjk-k díjszabásait a kultúráért felelős miniszter (1999-ben: művelődési és közoktatási miniszter) által gyakorolt állami jóváhagyás és a hivatalos lapban történő közzététel után lehet alkalmazni;
- a kjk-k általános felügyeletét szintén az említett miniszter látja el;
- a törvény jogi monopóliumot ír elő (azonos műtípus és engedélyezési jog tekintetében országosan csak egy kjk vehető nyilvántartásba);
- több joggyakorlási területen is kötelező és kiterjesztett hatályú jogkezelést ír elő a törvény;
- egyes tevékenységekre (magáncélú másolási díj, szabadon eredeztetett műsorok kábeles továbbközvetítése) törvényi úton jelöl ki egy adott közös jogkezelő szervezet a jogalkotó.

Az 1999-es Szjt. által teremtett világos keretek összességében a kor által megkövetelt színvonalon, egységes szabályozással biztosították a korábban működő közös jogkezelési tevékenységek további működését.

Fontos kiemelni, hogy az Szjt. által bevezetett, a nemzetközi szerzői jogfejlődés legújabb eredményeit[6] követő új online engedélyezési jog (nyilvánossághoz közvetítés

---

4 Gyertyánfy Péter: Közös jogkezelés. In: Gyertyánfy Péter (szerk.) – Legeza Dénes (szerk.-lektor): *Nagykommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez.* Budapest, Wolters Kluwer, 2023, 641.

5 Kjk R. 4. §, Szjt. 88. § (közlönyállapot).

6 Lásd az 1996-os WIPO Szerzői Jogi Szerződésének 8. cikkét, illetve a WIPO Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződésének 10. és 14. cikkét A magyar jogban kihirdette: 2004. évi XLIX. törvény a Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének, valamint Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződésének kihirdetéséről.

online egyedi lehívás útján[7]) gyakorlására a zenei és irodalmi szerzők, valamint az előadóművészek számára is kötelező közös jogkezelést írt elő.[8] Az irodalmi szerzők és az előadóművészek tekintetében az online on-demand-felhasználás engedélyezésére mára már világszerte több példa is van (a spanyol, belga, német, horvát rendszer is ilyen), széles körben elterjedt megoldásnak nem tekinthető.[9] (Az Előadóművészi Jogvédő Iroda által végzett online közös jogkezelést a hazai bíró gyakorlat megerősítette a Deezer online zenei szolgáltató elleni perben.[10])

3. Az uniós csatlakozás előtti jogharmonizációhoz kapcsolódó módosítások

Az 1999-es Szjt. megalkotásakor is látótávolságban volt már az EU-hoz történő csatlakozásunk, és a Társulási Szerződés[11] alapján az ezt előkészítő általános jogharmonizáció is dübörgött. Az Szjt. előkészítése e kötelezettségeinkre is figyelemmel történt meg, amint erről a jogszabály indokolása részletesen beszámol.[12] Az Szjt. tehát beemelte a magyar szerzői jogba az adott állapotok szerinti *acquis communautaire* elemeit.[13]

A 2004-es csatlakozást közvetlenül megelőzően mégis sor került az Szjt. alig négyéves közös jogkezelési szabályainak módosítására.[14]

---

7 Szjt. 26. § (8) bekezdés.

8 Szjt. 27. § és 74. § (2) bekezdés (1999-es állapot).

9 Az előadóművészi online jog közös kezeléséről lásd Békés Gergely: Előadóművészi jogok internetes környezetben. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 2001/5., 8–13.

10 EJI: Az EJI jogerősen pert nyert a Deezer ellen. *Eji.hu,* 2018. május 9., https://www.eji.hu/cikk/az_eji_jogerosen_pert_nyert_a_deezer_ellen.

11 Lásd 1994. évi I. törvény a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai között társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás kihirdetéséről.

12 Általános indokolás az 1999. évi LXXVI. törvényhez, III. 9. pont.

13 A szerzői jog európai harmonizációjáról lásd Gyertyánfy Péter: A szerzői jogi jogharmonizáció eredménye az EU-ban. *Jogtudományi Közlöny* 2002/6., 271–283.; illetve lásd még Faludi Gábor: A szerzői közös jogkezelés szabályozási környezetének változásai. In: Tattay Levente (szerk): *Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából barátaitól*. Budapest, Szent István Társulat, 2009, 64–92.

14 2003. évi CII. törvény egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények módosításáról.

Ennek keretében a jogalkotó az irodalmi művek nyilvános előadására és sugárzására vonatkozó szerzői közös jogkezelés köréből kivette a szakirodalmi műveket és a nagyobb terjedelmű nem színpadra szánt szépirodalmi műveket (pl. regények),[15] ezek felhasználására tehát a módosítás hatályba lépése után egyedi szerződéskötéssel szerezhető engedély.

A módosító jogszabály indokolása szerint „[a] szakirodalmi művek és a nagyobb terjedelmű nem színpadra szánt szépirodalmi művek (pl. regények) nyilvános előadásának egyedi engedélyezése a gyakorlatban lehetséges, ezért nem indokolt, hogy a törvény e művekre akár csak kiterjesztett hatályú közös jogkezelést is előirányozzon."[16] Az irodalmi művek online lehívásos felhasználásának jogosítása pedig teljes egészében kikerült a közös jogkezelés alól.[17]

A módosítás életszerű, ugyanis az irodalmi művek kezdődő online piacán számos konfliktust okozott volna a szerzőkkel és – szerződéssel szerzett felhasználási jogaik tekintetében – könyvkiadókkal szemben az irodalmi közös jogkezelés gyakorlati 'erőltetése'. (Az egyik ilyen, a jogszabály módosítása nélkül nehezen feloldható konfliktust az 1998-ban létrejött Digitális Irodalmi Akadémia[18] jogosítása jelentette volna, amely a kulturális kormányzat szándékai szerint a kortárs magyar irodalom kiemelkedő alkotóinak életművét digitalizálta és online elérhetővé tette, mindehhez közvetlen felhasználási szerződések útján szerezve jogot az íróktól.)

Ugyanebben a módosító jogszabályban a közös jogkezelési rendszer mindmáig egyik legjelentősebb módosítására is sor került: több, 1999-ben még kötelező, törvény által előírt közös jogkezelési esetkör kiterjesztett jogkezeléssé alakításával. Az 1999-es norma[19] értelmében az érintett szerző nem tiltakozhatott (szakzsargonban: '*opt out*' vagy 'kilépés') a nyilvános előadási, műholdas sugárzási és az online lehívásos engedélyezési jogának kötelező közös jogkezelésben történő gyakorlása ellen. A 2003-as módosítás mindhárom említett felhasználási esetkörre kiterjesztett közös jogkezelést írt elő,[20]

15 2003. évi CII. törvény 58. § és 60. §.

16 Indokolás a 2003. évi CII. törvény 58. §-ához.

17 2003. évi CII. törvény 60. §.

18 https://dia.hu/.

19 Szjt. 91. § (2) bekezdés (1999-es állapot).

20 Az előadók *on-demand* jogainak kezelését ezzel analóg módon módosította a jogalkotó.

amelyből a jogosultak az akkori Szjt. 91. § (2) bekezdésében szabályozott nyilatkozattal 'kiléphettek', és ezt követően maguk gyakorolhatták engedélyezési jogaikat.

A módosító jogszabály indokolása szerint

> „[e]z a változás nem az INFOSOC-irányelvből következik, viszont szükséges a közösségi jognak is részévé vált (vagy váló) nemzetközi egyezményekkel, azaz a BUE-vel, a TRIPS-egyezménnyel és a WCT-vel való aggálytalan, teljes összhang megteremtése céljából. [...] A BUE-nek ezt az értelmezését erősítette meg a [WIPO – Sz. A.] Nemzetközi Iroda e témában az előterjesztők kérésére adott részletes szakvéleménye is."

A jogirodalomban a módosítás szükségességét és a fenti előterjesztői érvelést nagyrészt vitató, annak ellentmondó vélemény is született, amely a vonatkozó közösségi jog és Európai Bírósági gyakorlat részletes elemzése útján arra a következtetésre jutott, hogy mind a nyilvános előadás, mind az online lehívásos nyilvánossághoz közvetítés tekintetében fenntartható lenne a hazai jogban a kötelező közös jogkezelés intézménye.[21]

A módosítás hatálybalépésére történő felkészülés során az addig a teljes repertoárra kiterjedő átalányengedélyekkel ('*blanket license*') működő közös jogkezelési ügyviteli gyakorlat jelentős, a kilépések adminisztrációját hatékonyan kezelő átalakítására (és ennek informatikai támogatásának megteremtésére) volt szükség, amely a közös jogkezelés költségeire is hatással volt.

4. A közös jogkezelés felügyeleti és támogatási rendszerének átalakítása

A hazai közös jogkezelés szabályozásának következő jelentős mérföldköve a 2011-es Szjt.-módosításokkal kialakított új felügyeleti és szociális-kulturális támogatási keretrendszer.

---

21 Silke von Lewinski: A szerzői jogok kötelező közös jogkezelésének magyar szabályai a nemzetközi jog és az európai jog tükrében. *Jogtudományi Közlöny* 2004/7–8., 247–255.

A szerzői jogi közös jogkezelési rendszer átfogó reformját két egymást követő hullámban[22] megvalósító jogszabályok a kultúráért felelős miniszter helyett

- a kjk-k feletti felügyeleti és nyilvántartási feladatokat a korábban csak iparjogvédelmi feladatokat ellátó Magyar Szabadalmi Hivatalra, új nevén Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalára telepítették;
- a kjk-k díjszabásainak jóváhagyási hatáskörét pedig az igazságügyi minisztérium hatáskörébe adták, egyben jelentősen újraszabták a jóváhagyási eljárást.

A módosítás indoka világos és egyértelmű: „a felügyeleti rend megváltozása a szerzői jogi közös jogkezelési tevékenység feletti állami kontroll hatékonyabb gyakorlását fogja eredményezni, ami a kultúrpolitika célkitűzéseit és a felhasználók érdekeit egyaránt szolgálja."[23] A jogosultak érdekei láthatóan nincsenek említve az újraszabályozás indokolásában.

A felügyeleti szerv mellett a felügyelet tartalma is lényegesen megváltozott: az 1999-es Szjt.-nek a díjszabás-jóváhagyás mellett lényegében a kjk főbb dokumentumainak megküldéséreszorítkozószabályaihelyébe–rendeletiúton[24]–részleteskötelezettségeket, illetve a felügyelet oldalán fennálló ellenőrzési jogosítványokat (iratbekérés, helyszíni szemle, szakértő alkalmazása, bírság kiszabása, ügyészség megkeresése) tartalmazó szabályok kerültek. Az SZTNH akkori elnökének megfogalmazásában „[a] felügyeletet ellátó SZTNH fogakat és körmöket is kapott ahhoz, hogy ezt a funkciót betöltse".[25]

---

22 Lásd 2010. évi CXLVIII. törvény a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról szóló 2010. évi XLII. törvénnyel összefüggésben szükséges törvénymódosításokról és egyes iparjogvédelmi tárgyú törvények módosításáról 147–152. §; illetve 2011. évi CLXXIII. törvény a szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról.

23 Részletes indokolás a 2010. évi CXLVIII. törvény 147–149. §-aihoz.

24 307/2011. (XII. 23.) Korm. rendelet a közös jogkezelő szervezetek nyilvántartására, felügyeletére, felügyeleti díjára, valamint e szervezetek nyilvántartásával, felügyeletével és díjszabásának jóváhagyásával kapcsolatos eljárásokban az elektronikus úton történő kapcsolattartásra vonatkozó részletes szabályokról.

25 Bendzsel Miklós SZTNH-elnök hozzászólása az Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottságának 2013. június 17-én megtartott üléséről (KSB-103/2010-2014. sz. ülés jegyzőkönyve, https://www.parlament.hu/documents/static/biz39/bizjkv39/KSB/1306171.pdf).

Az SZTNH új szerzői jogi feladatainak ellátására a közös jogkezelőket éves nettó bevételük 0.3 %-át kitevő felügyeleti díj fizetésére is kötelezi az Szjt. módosítása[26]. (Miközben a felügyeleti tevékenység ellátása és a jogdíjközlemények állami jóváhagyása legalább annyira felhasználói érdek is, mint jogosulti.)

A Szjt. módosítása a közös jogkezelő szervezetek gazdálkodására vonatkozóan – az indokolás szerint beszámolóik és ellenőrzésük egységesítése, egyszerűsítése és a jogkezelési tevékenység átláthatóbbá tétele érdekében – beszámolókészítési, valamint kettős könyvvitel vezetésére vonatkozó kötelezettséget ír elő. Fontos új szabály, hogy a közös jogkezelőknek működésük pénzügyi eredményét (a gyakorlatban ez a levont kezelési költség esetleges maradványa és a kamatbevétel lehet) egészében a felosztási alapokba kell helyezniük, abból például tartalékot nem határolhatnak el.[27]

A módosítás további jelentős lépése, hogy megszünteti a hazai közös jogkezelés jogi monopóliumát, azaz ugyanazon műtípus/teljesítmény tekintetében ettől fogva több jogkezelő is bejegyezhető a kjk-nyilvántartásba.[28] A módosítás indoklásában szereplő érvek a következők.

- „A jelenlegi rendszer nem homogén alapokon nyugszik, azaz az egyes jogosulti köröket képviselő szervezetek infrastrukturális fejlettségi szintje eltérő. Emiatt kétséges, hogy az egyes műtípusok jogosultjainak jogait egységes hatékonysággal és szakértelemmel képviselik-e."
- „»[A] jogosultak különböző kategóriáinak tisztességes és kiegyensúlyozott képviseletének« biztosítására vonatkozó követelmény, amely a hazai rendszerben nem tudott kielégítő mértékben érvényre jutni."
- „E törvényi monopólium bevezetését korábban a zökkenőmentes és gördülékeny átmenet biztosítása indokolta, mégpedig az állami szervként működő Szerzői Jogvédő Hivatal helyett a jogosultak önszerveződésén alapuló rendszer kialakulásának érdekében."[29]

A fenti állítások alátámasztása hiányzik az indokolásból.

---

26 2010. évi CXLVIII. törvény 148. § (7) bekezdés.

27 2011. évi CLXXIII. törvény 35. §.

28 Uo.

29 Indokolás a 2011. évi CLXXIII. törvény 35. §-ához.

Az egyetlen jogi jellegű hivatkozással kapcsolatban ellentmondásba keveredik az előterjesztő: miközben azt állítja, hogy „[a] monopólium eltörlésének további indoka, hogy a kérdéses rendelkezés az Európai Unió működéséről szóló szerződés [...] 49. cikkét (korábbi 43. cikk) és 56. cikkét (korábbi 49. cikk) sértheti", elismeri, hogy „Európában ugyan van példa a közös jogkezelő szervezetek de jure monopóliumát előíró szabályozásra, a tagállamok többségében nem ez a jellemző".[30]

A fenti érveléssel kapcsolatban utalnék még az Európai Bíróságnak (EUB) a cseh zenei jogkezelővel, az OSA-val kapcsolatos 2014-es döntésére,[31] amelyben az EUB megállapította, hogy a nemzeti jog által előírt közös jogkezelői jogi monopólium (azaz olyan törvényi szabály, amely szerint adott jogosulti csoport adott jogára országosan csak egy kjk működhet) nem ütközik az EU-jog döntéskori állapota szerint az EU-jogba. Ez már csak azért is így van, mert a közös jogkezelő szervezetek díjait érintő legfontosabb versenyjogi *ex post* kontroll (erőfölénnyel visszaélés, túlárazás) ugyanúgy gyakorolható jogi, mint faktikus monopólium esetén.

A jogi monopólium megszűnése miatt sajátos szabálycsoportot kellett beiktatni az Szjt.-be, rendezni kellett ugyanis azt a helyzetet, ha egy jogosulti csoport ugyanazon jogára két jogkezelőt is bejegyeznek: a főszabály szerint az ő megállapodásuk alapján az egyikük kiterjesztett hatályú jogkezelést végez, ilyen megállapodás hiányában pedig a felkészültebb (a bejegyzési feltételeket összességében jobban teljesítő) kjk kap kiterjesztettséget, azaz ez képviseli a közvetlenül (tagság vagy megbízás útján) egyik bejegyzett kjk-nál sem képviselt jogosultakat a felhasználók felé.[32]

E cikk megírásáig, mintegy 14 évvel a jogi monopólium eltörlése után még nem volt példa arra, hogy egyazon jogosulti csoport azonos joga tekintetében egy második másik jogkezelő is benyújtott volna bejegyzési kérelmet – ez talán jelzi, hogy a jogi monopólium valójában mennyire korlátozta a jogosultakat érdekeik képviseletében.

A 2011-es módosítások részletes, a közös jogkezelőkre egyoldalúan terhes, a felhasználókra csak jogokat telepítő szabályokkal bővítették ki a díjszabás-jóváhagyási eljárást, amelynek lefolytatására az SZTNH jogosult, míg a végső döntést

30 Uo.

31 OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním o.s. kontra Léčebné lázně Mariánské Lázně a.s., C-351/12. sz. ügy, ECLI:EU:C:2014:110.

32 2011. évi CLXXIII. törvény 35. §; Szjt. 87. § (2) bekezdés (2012-es időállapot).

az igazságügyminiszernek kell meghoznia. A módosítás alapján a továbbiakban nincs lehetőség arra, hogy a közös jogkezelő egyesület az előző időszakra megállapított és jóváhagyott díjszabásban meghatározott díjat a következő évben – külön jóváhagyási eljárás nélkül vagy a jóváhagyás hiányában – a Központi Statisztikai Hivatal által az adott időszakra megállapított fogyasztói árindexszel növelt mértékben alkalmazza tovább. Az indokolás szerint „[e] lehetőség megszűnése a határidő betartására és a felhasználókkal való érdemi párbeszédre ösztönzi a közös jogkezelő egyesületeket."[33] Az infláció egy másik logikában tér vissza a szabályozásban: amennyiben a kjk az előző éves inflációnál nagyobb mértékű emelést tervez, a döntésnek nem az igazságügyi minisztériumban, hanem a Kormány ülésén kell megszületnie[34]. (A jogalkotó jól számított: ilyen javaslat az elmúlt 14 évben nem született.)

A szabály részletesen definiálja a jelentős felhasználók és érdekképviseletek fogalmát, akiknek az eljárásban részvételi joguk van, emellett jelentősen kibővíti a díjszabásokkal kapcsolatos közigazgatási véleményezők (minisztériumok) körét is.

Az e pontban tárgyalt módosítások fontos változtatásokat hoztak a hazai közös jogkezelés szociális és kulturális funkciónak gyakorlásában is. A közös jogkezelő szervezetekbe tömörült jogosultak évszázados hagyománya, hogy a közvetlen jogkezelési tevékenységen (jogdíjak beszedése és forgalmiadat-alapú felosztása) túlmutatóan, a kultúráért érzett felelősség és jogosult-társaikért érzett a szolidaritás által vezetve meghatározott mértékű önkéntes levonásokat eszközölnek szociális és kulturális célokra:

- „CMOs that not only engage in the joint exercise of rights but also operate on behalf and pursue the common interests of a creator collective, in the spirit of solidarity and with general social and cultural purposes."[35]
- „CMOs make a valuable economic and cultural contribution to creative economies world-wide."[36]

33 Indokolás a 2011. évi CLXXIII. törvény 35. §-ához.

34 2011. évi CLXXIII. törvény 35. §; Szjt. 92/H. § (10) bekezdés (2012-es időállapot).

35 Ficsor Mihály: *Collective Management of Copyright and Related Rights.* Geneva, World Intellectual Property Organization, 2022, 26., https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-855-22-en-collective-management-of-copyright-and-related-rights.pdf.

36 https://www.cisac.org/services/education-program/collective-management/organisations.

Ezek a célok sajátos fénytörésben jelentek meg a 2011-es Szjt.-módosítást taglaló-indokoló kormányhivatali nyilatkozatban:

> „hogyha ezt – az egyébként minden porcikájában egyénileg megszolgált, és a kormányzat szabályrendszerével és jótállásával karbantartott tarifák mentén beszedett – jövedelmet egybevetem például a Nemzeti Kulturális Alap forrásmennyiségével, akkor azt látom, hogy az elmúlt öt év átlagában az éves bevétel duplája annak, amit az NKA-ban új kulturális teljesítmények létrehozására évente ki tudnak osztani. [...] ezek az egyesületek több száz milliós, összességében milliárdos támogatási alapot hoztak létre szociális, kulturális célokra: egy sajátos »védőhálót« kezdtek kiépíteni. Az egyszerű tagság a monopoljogot élvező, műfajonként egyetlen szervezetben nehezen tud akaratot nyilvánítani és befolyásolni.”[37]

Az NKA és a kjk forrásainak fenti ‘egybevetése’ rövid úton azt eredményezte, hogy az Szjt. újabb módosítása során jelentősen átalakították a kjk-k kulturális támogatási rendszerét, az új szabály szerint „[a] közös jogkezelő szervezet kulturális célra a Nemzeti Kulturális Alap számára történő átadással – az átvétel tárgyában kötött megállapodás és a jóváhagyott támogatási politika rendelkezései szerint – használja fel a (8) és a (10) bekezdésben meghatározott bevételeit.”[38]

Azaz a jogosultak maguk a kulturális célra levont összegek tekintetében célokat ugyan megjelölhetnek a támogatási politikákban, de a felhasználás már az NKA-ban fog megtörténni. Ráadásul a vonatkozó államháztartási jog alapján az NKA-nak történő átadással e források ‘elvesztik magánpénz jellegüket’, és közpénzzé válnak.

A módosítás hatásait egy konkrét példán bemutatva: az Artisjus esetében a zenei kulturális támogatások e változtatás előtt az erre a célra létrehozott Artisjus Zenei Alapítvány útján történtek. A döntések előkészítése szerzők által választott vezetőség által kijelölt, meghatározott időszakonként kötelezően rotálódó szerzőből álló, össze-

---

37 Bendzsel Miklós: Átlátható és demokratikus rendszert szeretnénk. A *kormany.hu* interjúja, 2011. október 11., https://2010-2014.kormany.hu/hu/kozigazgatasi-es-igazsagugyi-miniszterium/hirek/bendzsel-miklos-atlathato-es-demokratikus-rendszert-szeretnenk.

38 2011. évi CLXXIII. törvény 35. §; Szjt. 89. § (11) bek, (2012. január 1-jétől hatályos szövegállapot).

sen több, mint 40 fős szakbizottságok útján történt.[39] A támogatott kulturális projektek 2006-tól kezdődően megjelentek az Artisjus nyilvános évkönyveiben.[40]

Ehhez képest az NKA 2025-től a kjk-któl származó forrásokra is kiterjedő teljes zenei támogatási tevékenységet – a színházművészettel és a táncművészettel együtt – az Előadó-művészetek Kollégiumában[41] valósítja meg, melyben a három táncművész és három színházművész mellett mindössze hat zenei kurátor működik, melyek közül kettőt (egy könnyűzenészt és egy komolyzenészt) delegálhattak a szakma civil szervezeti képviselői, köztük a jogkezelők is. Azaz például az Artisjustól származó kulturális forrásokat tekintve míg az alapítványi időszakban a szerzők döntése alapján jogdíjukból kulturális célra levont összegek tekintetében 40-nél is több – a választott szerzői képviselet által kijelölt – szerző készítette elő a döntéseket, addig az NKA keretében az említett, illetve alább még majd bemutatott jogszabálymódosításokkal elvont, a korábbi alapítványi forrásnál egy nagyságrenddel nagyobb mértékű összegre kiterjedően mindössze hat fő teszi ezt, akik közül két fő delegálásában vehetett részt az Artisjus – kilenc másik szakmai szervezettel együtt, konszenzuskényszerben.

A fenti összevetés alapján az olvasóra bízom annak megítélését, hogy a jogosultak melyik rendszerben tudtak egyszerűbben akaratot nyilvánítani és befolyásolni a döntéseket saját forrásaik tekintetében.

5. A kjk-irányelv átültetése és az új zenei jogkezelési üzleti modell

A következő jelentős, a közös jogkezelésre kihatással lévő módosítási csomagot az előzőektől eltérően nem hazai jogalkotási szándék motiválta, hanem a zenei közös jogkezelés európai piaci-üzleti körülményeinek változása (elsősorban az online zeneipari forgalom beindulása) nyomán felhabzó uniós szabályozási folyamat, amelynek legjelentősebb állomásai:

---

39 Lásd Artisjus Zenei Alapítvány Alapító Okirat 5. pont. *Artisjus Évkönyv 1998.* Budapest,Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő iroda Egyesület, 1998, 95.

40 Lásd pl. Az Artisjus Zenei Alapítvány döntései a magyar komoly- és könnyűzenei repertoár közönséghez juttatásának támogatására 2005. In: *Artisjus Évkönyv 2006.* Budapest, Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület, 2006, 28. melléklet, 210–216.

41 A kultúráért és innovációért felelős miniszter 4/2025. (IV. 10.) KIM rendelete a Nemzeti Kulturális Alapról szóló 1993. évi XXIII. törvény végrehajtásáról szóló 9/2006. (V. 9.) NKÖM rendelet módosításáról 1. §.

- 2005: az Európai Bizottság Online Ajánlása;[42]
- 2008: az Európai Bizottság CISAC ellen folytatott versenyhatósági eljárása;[43]
- 2014: az EU kjk-irányelvének elfogadása.[44]

Az előkészítő lépésekkel együtt több, mint egy évtizedet átölelő folyamat elemeit a hazai szakirodalom is részletesen elemzi,[45] ezért itt most terjedelmi korlátok miatt csak röviden vázolom ezt fel.

A kiindulópontot a hangfelvétel-kiadók online piactól történő kezdeti elzárkózására adott 'társadalmi válasz', a tömeges, jogellenes fájlcsere jelentette.[46] A kétezres évek elején az erre reagáló hangfelvétel-kiadók csatlakozásával éledezni kezdett a jogszerű európai online zenei piac, amely azonban az online technológia miatt *per definitonem* határokon átnyúló üzleti modellekben gondolkodott. Ezen üzleti logika ütközni látszott a zenei jogkezelők bilaterális (ún. kölcsönös képviseleti) szerződésekkel megerősített területi monopóliumaival. A problémára az Európai Bizottság említett 2005-ös Online Ajánlása egy olyan modellt javasolt, amely e területi monopóliumok helyett a jogosultak szabad választásán (*rightsholders' choice*[47]), alapuló, a tömeges,

---

42 A Bizottság 2005/737/EK ajánlása a jogszerű online zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről [2005], HL L 276/54 2005. 10. 21., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005H0737.

43 CISAC-ügy, Commission Decision C(2008) 3435 final of July 16 2008 (Case COMP/C2/38.698), https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38698/38698_4567_1.pdf; A Bizottság határozatának összefoglalója (2008. július 16.) az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke szerinti eljárásról (Ügyszám COMP/C-2/38.698 – CISAC) (az értesítés a C(2008) 3435 végleges számú dokumentummal történt), CELEX-szám: 52008XC1218(02), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52008XC1218(02)&qid=1750502687534.

44 Az Európai Parlament és a Tanács 2014/26/EU irányelve (2014. február 26.) a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről.

45 Gyertyánfy Péter: Tévúton az európai zenei közös jogkezelés. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 2009/6., 5–34.; Gyertyánfy Péter: The Legal Status of the Organizations of Collective Management and their Market Position in Europe. In: Tattay Levente (szerk.) *Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából barátaitól.* Budapest, Szent István Társulat, 2009, 124–142.; Szinger András: How the Net Was Won and Where it Got Us (Gondolatok a zeneipar helyzetéről). In: *Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából barátaitól,* Budapest, Szent István Társulat, 2009, 316–336., 329.

46 Lásd részletesebben Szinger (45. lj).

47 Részletesen lásd az Online Ajánlás 'szellemi atyjának' elemzését: Tilman Lüder: The Next Ten Years in E. U. Copyright: Making Markets Work. *Fordham Intellectual Property, Media and Entetratinment*

többterületi jogosítás technikai feltételeinek megszervezésére és finanszírozására képes néhány nagy európai jogosítási központ (*hub*ok) létrejöttét vizionálta,[48] majd ezen ajánlásának az EU másik, versenyjogi ökölbe szorított kezével (a Bizottság, mint versenyhatóság útján) szerzett érvényt a 2008-as CISAC-ügyben hozott döntése[49] útján. A döntés nyomán – függetlenül attól, hogy hosszú évek múlva a döntést az érintett jogkezelők, köztük az Artisjus keresete nyomán az Európai Bíróság megsemmisítette – véglegessé és visszafordíthatatlanná vált az addig legalább területi egységeken belül teljes világrepertoárra vonatkozó engedélyezési rendszer szétesése. A szabályozó által területileg egységesnek áhított uniós belső piacon az említett jogosítási hubok és az azokból kimaradó kisebb, 'reziduális' nemzeti repertoárok fragmentált jogosítási káoszának évei következtek:

> „e modell a gyakorlatban olyan »cherry-pickinghez« vezet, amely alapján a major zeneműkiadói háttérrel rendelkező művek páneurópai szolgáltatók által történő felhasználásának központi jogosítása megtörténhet ugyan, de egyrészt a világrepertoár többi elemének, másrészt a helyi kisebb felhasználóknak a jogosítása szinte teljesen elmarad, mert az kivitelezhetetlenné, illetve gazdaságtalanná válik. Jelenleg e jogosítási káosz napjait éljük."[50]

A 'megoldást' az EU 2014-es kjk-irányelve[51] szállította, amelynek két aspektusa is e cikk témájába vág: az irányelv

- egyrészt harmonizálta az EU-ban a közös jogkezelés szervezeti és működési szabályait,
- másrészt a zenei piac tekintetében felvázolta a többterületi online jogosítási modell új szabályait (ún. 'European Passport' modell).

A kjk-irányelv átültetése a hazai jogba 2016-ban történt meg, az érdekeltekkel (így a kjk-kal is) az Igazságügyi Minisztérium és az SZTNH által lefolytatott, az irányelvi (pl.

Law Journal Vol. 18., No. 1., 2007, 52.

48 Lásd részletesen Gyertyánfy: Tévúton... (45. lj.).

49 Részletes elemzését lásd Faludi Gábor – Kabai Eszter: A lényegtelenné vált CISAC-ügy margójára. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 2014/1., 71–104.

50 Szinger (45. lj.).

51 Elemzését ld. pl. Ficsor Mihály: Collective management and multi-territorial licensing: key isssues of the transposition of Directive 2014/26/EU. In: Irini A. Stamatoudi (Ed.): *New Developments in EU and International Copyright Law.* Wolters Kluwer, 2016, 239.

CDSM) átültetésekhez hasonló többkörös érdemi egyeztetési folyamat után, részletes, publikált módosítási koncepció[52] alapján. (Sajnos az uniós tagságból vagy nemzetközi egyezményből adódó jogalkotási folyamaton kívül végrehajtott, gyakran reflexszerű módosítások esetében a minden szempontból szükséges hivatalos egyeztetés, véleménycsere rendre elmarad.) A jogalkotó a módosításokkal együtt elnehezülő, így az Szjt. struktúrájából kigravitáló közös jogkezelési szabálycsoportot külön törvénybe[53] és a hozzá kapcsolódó kormányrendeletbe[54] emelte át. Az átültetés részletes elemzése elérhető a szakirodalomban,[55] így e helyütt ismét csak a téma szempontjából legfontosabb elemekre szorítkozom.

A közös jogkezelés szervezeti és működési keretei a magyar jogban a korábban bemutatottak szerint kiterjedt, részletes és szigorú állami felügyeletet, valamint transzparenciát előíró szabályokként eleve adottak voltak. A kjk-irányelv átültetése e körben tehát csak kisebb részletszabályok beemelésére szorítkozott, ezek közül kiemelendő:

---

52 Részletes koncepció a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről szóló 2014/26/EU irányelv átültetéséhez megalkotandó magyar jogi szabályozás főbb tartalmi kérdéseivel kapcsolatban, SZTNH, Budapest, 2015. július, https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/20150710_kjk_ire_reszletes_atultetesi_koncepcio_konzultaciora_0.pdf.

53 2016. évi XCIII. törvény a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről (a továbbiakban: Kjkt.).

54 216/2016. (VII. 22.) Korm. rendelet a közös jogkezelő szervezetek és a független jogkezelő szervezetek működésének és a jogkezeléssel kapcsolatos eljárások részletes szabályairól.

55 Lábody Péter – Nagy Balázs: A közös jogkezelésről szóló 2014/26/EU irányelv átültetésének egyes kérdései. *Fontes Iuris* 2016/1., 44.; valamint Kárpáti Zsuzsanna: A közös jogkezelés rendszerének átalakulása a független jogkezelés megjelenésére tekintettel. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 2018/2., 25–47.; Lábody Péter: A szerzői jogi közös jogkezelésről szóló EU irányelv átültetése, avagy „sose lesz már úgy, mint rég…" [konferenciaelőadás]. *Múlt-jelen-jövő a szellemi tulajdon világában*. Visegrád, 2015. november 25–26., http://docplayer.hu/32808409-A-szerzoi-jogi-kozos-jogkezelesrol-szolo-eu-iranyelv-atultetese.html.

- elektronikus kapcsolattartás előírása (ennek alapján a jogosultak jogaikat – pl. egyesületi választójog – elektronikusan is gyakorolhatják);[56]
- részletes szabályok a vezető tisztségviselőkre[57] és a felügyelőbizottságra[58] vonatkozóan;
- éves átláthatósági jelentés publikálása.[59]

Az utóbbi

> „rendkívül részletes betekintést enged a közös jogkezelő által beszedett, felosztott, különböző okokból fel nem osztható jogdíjakról, amelyekhez hozzá kell rendelni a tevékenységhez kapcsolódó költségeket is. A magyar jogszabály eddig is Európa legrészletesebb átláthatósági szabályait tartalmazta; az új törvény tehát nem hoz ebben minőségileg újat, de természetesen más formátumban és részben más adatokkal kell majd eleget tenni az átláthatósági követelményeknek."[60]

A módosítás újraszabályozta a hazai közös jogkezelési szervezeti típusokat.

> „A változás tényleges oka a közös jogkezelés elvont irányelvi, és a kjk törvénybe is részben átvett fogalma. Nemcsak azok a joggyakorlási esetek tartoznak a közös jogkezelés körébe, amelyek az egyedi joggyakorlást a felhasználás számossága, és gyakorisága miatt – tipikus jogosultat feltételezve – nem teszik lehetővé, hanem minden olyan eset, amikor egy szervezet több szerzői, vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogosult javára, a jogosultak közös érdekében vagyoni jogot gyakorol."[61]

---

56 Kjkt. 24. § (2) bekezdés.

57 Kjkt. 30. §.

58 Kjkt. 31. §.

59 Kjkt. 55. §.

60 Faludi Gábor – Tóth Péter Benjamin: Európai egység és/de elvonás – új törvény a jogkezelésről. *Dal+Szerző blog,* 2016. június 17., https://dalszerzo.hu/2016/06/17/europai-egyseg-esde-elvonas-uj-torveny-a-jogkezelesrol.

61 Faludi Gábor: Új jogkezelő szervezet-típust vezet be a kjk törvény. *Jogászvilág,* 2016. július 14., https://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/uj-jogkezelo-szervezet-tipust-vezetett-be-a-kjk-torveny.

A Kjkt. a következő struktúrát hozza létre:

- közös jogkezelő[62] – csak saját tagjait/megbízóit képviseli, enyhített bejegyzési feltételek, nincs állami díjszabás-jóváhagyás;
- reprezentatív közös jogkezelő[63] – kiterjesztett hatályú közös jogkezelést végez, emelt szintű bejegyzési feltételekkel, állami díjszabás-jóváhagyással (törvény által előírt, kötelező közös jogkezelés csak ilyen formában végezhető).

A kjk-irányelv átültetése a fenti kjk-típusok mellett bevezeti a *független jogkezelő* fogalmát is.[64]

A független jogkezelők (IME [Independent Management Entity] vagy RME [Rightsmanagement Entity]) a szerzői jogok gyakorlásának újabb formájaként jelentek meg az utóbbi évtized(ek)ben, elsősorban a zenei piacon. A kjk-irányelv ezeket így definiálja:

> „Ezek a független jogkezelő szervezetek üzleti jellegű szervezetek, de különböznek a közös jogkezelő szervezetektől többek között azért, mert a felettük való ellenőrzést és a tulajdonosi jogokat nem a jogosultak gyakorolják. Azonban attól függően, hogy e független jogkezelő szervezetek a közös jogkezelő szervezetekhez képest milyen mértékben végzik ugyanazokat a tevékenységeket, kötelezni kell őket arra, hogy az általuk képviselt jogosultak, a közös jogkezelő szervezetek, a felhasználók és a nyilvánosság számára is bizonyos információkkal szolgáljanak." [Kjk-irányelv (15) preambulumbekezdés]

A független jogkezelők (fjk) jellemzői:

- nyereségérdekelt gazdasági szervezetek (tehát nem a tagok összessége által választott képviselők hozzák a döntéseket, hanem a tulajdonosi kör vagy az általa megbízott ügyvezetés);
- csak az adott, velük közvetlenül jogviszonyba kerülő jogosultakat képviselik, olyan – akár személyenként eltérő – feltételekkel, ahogy velük egyedileg megállapodnak (ez adott esetben teljes *buy-out*-ig, azaz a vagyoni jogok teljes körű átruházásáig is terjedhet);

62 Kjkt. 4. § 8. pont.

63 Kjkt. 4. § 10. pont és Kjkt. 34. §.

64 Kjkt. 4. § 4. pont.

- az uniós és a hazai szabályozás a kjk-khoz képest sokkal enyhébb követelményeket támaszt a működésükkel szemben, néhány olyan példa az átültetett hazai szabályozásból, amelyet a kjk-kal szemben az fjk-kra nem ír elő a jogalkotó:

  - nem terjed ki rájuk állami felügyelet, így pl. nem kell felügyeleti díjat fizetniük;
  - nem kell a tarifáikat indokolniuk és állami szervvel jóváhagyatniuk;
  - a kezelési költség mértékére és felhasználására semmilyen megkötés nincs (a kjk-kra vonatkozóan ugyanakkor „észszerűen szükséges, indokolt mértékű" kezelési költség „okszerű felhasználása" van előírva);
  - a kjk-kra előírt transzparencia alapvető elemeit sem kötelesek biztosítani, így nem kötelesek a mérlegük, befektetési politikájuk közzétételére, nem kell átláthatósági jelentést készíteniük és publikálniuk, nem kell elkülönített számlán transzparensen vezetni a jogosítási és egyéb (pl. befektetőktől származó) bevételeket, kezelési költséget, befektetéseket (ezzel szemben a kjk-kra – az általános számviteli beszámolón túl – szigorú, külön kormányrendeletben részletesen meghatározott könyvvezetési és számviteli szabályok, és évi 2 könyvvizsgálatot szükségessé tevő felügyeleti pénzügyi beszámolókészítési kötelezettség is vonatkozik);
  - nem kötelesek meghatározott szakértelemmel és gyakorlattal bíró munkavállalókat alkalmazni;
  - nem kötelesek a jogkezelési tevékenységgel összefüggő adatkezelési kompetenciák biztosítására;
  - az fjk-k profitot halmozhatnak fel vagy tartalékolhatnak szabadon (nincs felosztási kötelezettségük).

Azaz összességében a kjk-knál jelentős tételekre rúgó, a szabályszerű működéshez szükséges költségelemek az fjk-knál nem merülnek fel, miközben ugyanazon piacokon (ld. alább) versenyeznek a kjk-kkal. További előny, hogy az fjk-k a jogosultak (és tulajdonképpen a felhasználók) közül is azzal és olyan (egyedi) feltételekkel kötnek szerződést, akivel akarnak. Ahogy azt az SZTNH maga is megállapítja: „A törvény legtöbb szabálya csak a közös jogkezelő szervezetekre vonatkozik, melyekre így sokkal szigorúbb szabályok alkalmazandók, mint a független jogkezelő szervezetekre."[65]

65 https://www.sztnh.gov.hu/hu/mivel-fordulhatok-a-hivatalhoz/szerzoi-jogi-vedelem/kozos-jogkezeles.

Mindeközben az fjk-k két tekintetben is versenytársai a kjk-knak. Egyrészt a 'jogosulti piacon' folytatnak versenyt: a független jogkezelők tevékenységének alapja az általuk képviselt repertoár kereskedelmi értéke. Miközben a zenei kjk-k esetében ez általában megkérdőjelezhetetlen, hiszen a világrepertoárt, vagy annak túlnyomó részét képviselik, az fjk-k célja olyan repertoár kiépítése, amellyel aztán sikerrel léphetnek be a jogosítási piacra. E célból többféle stratégiát is alkalmazhatnak:

- '*cherry picking*': azaz húzónevek 'átcsábítása' a kjk-któl, adott esetben személyre szabott magasabb szolgáltatási színvonal ajánlásával (pl. a lassúnak állított 'dinoszaurusz' kjk-khoz képest gyorsabb felosztás, kiterjedtebb nemzetközi jogosítás, alacsonyabb fajlagos költség, nagy előlegfizetés ígérete, stb.: ezeknek a tényleges teljesülése az fjk-kkal szembeni transzparencia-előírások hiánya miatt sokszor ellenőrizhetetlen, pl. a jogosult nem tudja nyomon követni, hogy az adott, gyorsan érkező és magas összegű 'felosztás' forrása egy ténylegesen végigvitt jogosítási-azonosítási-felosztási-kifizetési folyamat, vagy a befektetett kockázati tőke egy részét kapja meg, ami majd az utólag lezongorázott folyamat végén térülhet meg az fjk-nak, ilyen megoldásra pl. a hagyományos kjk-nak nincs lehetősége);
- alacsony költségű használati zenei repertoár kiépítése/felvásárlása: megbízott szerzői körrel;
- kifejezetten funkcionális zenei (pl. 'liftzene', szignálok, egyéb kereskedelmi háttérzene) művek tömeges létrehozatala vagy ilyen létező 'katalógus' felvásárlása, mesterséges intelligencia által generált zenei tartalom értékesítése;
- vagy akár ezek keveréke is.

Másrészt a kiépített repertoárral birtokukban az fjk-k megjelennek a jogosítási piacon, azaz a kjk-kkal – mint látható, egyenlőtlen feltételekkel – versenyezve megpróbálnak ügyfeleket szerezni, elsősorban a nyilvános előadási, online és a sugárzási piacon. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a kjk-k sugárzásra és nyilvános előadási háttérzenére (de akár élő koncertre is) vonatkozó, sok évtizedes gyakorlat szerint teljes világrepertoárt lefedő engedélyei ('*blanket licence*') foghíjassá válnak, és egyes jogosultak vagy jogosulti csoportok ezen jogait fjk-któl lehet csak megszerezni. Ahol kiterjesztett a közös jogkezelés, ott az fjk-k a közös jogkezelésből kilépett jogosultakat is képviselhetik, sőt erre építhetik a repertoárjukat.

Ez a repertoártöredezettség a következő (erőltetetten semlegesen fogalmazva) 'kísérőjelenségekkel' jár:

- a továbbra is teljes világrepertoárral élni kívánó felhasználóknak egy területen (országon) belül is külön-külön kell engedélyt kérniük az egyes repertoárrészeket kezelő kjk-któl és fjk-któl;
- a kjk-knak bonyolult, az adott esetben változó képviseletet naprakészen követő, költséges és sokszor *ad hoc* manuális előmunkával támogatott kivonási rendszert kell kiépíteniük, alkalmazniuk – annak érdekében, hogy végül kevesebb bevételt szedjenek be (több munka kevesebb bevételért = romló hatékonyság);
- illetve az is lehetséges, hogy egy felhasználó úgy dönt, hogy a szolgáltatásában a világrepertoárt teljesen kiváltja egy adott fjk által – jellemzően a kjk-s világrepertoárnál számottevően (50-80%) olcsóbban – kínált repertoárral (ez jellemzően a vendéglátó vagy szállodai háttérzenénél fordul elő, ahol egyes felhasználóknak megfelel az olcsóbb 'gumizene', nincs igényük a felismerhető világrepertoárra).

A hazánkban működő fjk-król az SZTNH vezet nyilvántartást.[66]

Az irányelv többterületi online jogosításra vonatkozó szabályait átültető második részében a Kjkt. részletesen szabályozta azokat a feltételeket (ún. 'EU passport' kritériumok), amelyek fennállása esetén a kjk adhat engedélyt többterületi online felhasználásra (ezek adatbázis-fenntartási, -kezelési, adatfeldolgozási, felosztási kritériumok).[67]

Amennyiben egy kjk nem felel meg ezeknek, a jogosultjainak (repertoárjának) képviseletét az átültetett irányelvi szabályok alapján rábízhatja (*tag-on*) egy másik, a kritériumoknak megfelelő jogkezelőre. Ha ezt nem teszi, az általa képviselt jogosultak kiléphetnek a közös jogkezelő szervezetből a többterületi online felhasználások engedélyezésére nézve.[68]

66 https://kjk.sztnh.gov.hu/.

67 Kjkt. 62–68. §.

68 Kjkt. 70. §.

6. 2016–2024: a kjk-rendszer finom(le)hangolása

A 2016 és 2025 közötti időszakban a közös jogkezelésre vonatkozó szabályok novellárisan nem újultak meg, az egyes módosítások közül az alábbiak a lényegesebbek:

- A CDSM-irányelv[69] átültetési kötelezettsége miatt megszűnt a törvényben előírt közös jogkezelés elleni tiltakozás kapcsán előírt előzetességre vonatkozó szabály, azaz innentől kezdve a tiltakozás azonnali hatállyal is történhet azzal, hogy a tiltakozó nyilatkozat a kézhezvétel napját követő ötödik napon válik hatályossá.[70]
- Hatásvizsgálati és indokolási kötelezettség bevezetése a díjszabás jóváhagyásához:[71] a módosító törvény indokolása szerint „a felhasználók által több ízben jelzett igények" alapján új, a szerzői jogi jogszabályoknak való megfelelést szolgáló, garanciális követelményként jelenik meg az, hogy a reprezentatív közös jogkezelő szervezet a jóváhagyási eljárás lefolytatása céljából benyújtott díjszabás mellékleteként a felhasználókra és jogosultakra várhatóan gyakorolt gazdasági hatásokat vizsgáló hatásvizsgálatot (módszertanának kialakításában mind az SZTNH, mind az érintett felhasználók bevonásra kerülnek), és a díjszabás szerzői jogi jogszabályokkal való összhangját alátámasztó indokolást csatolni. Ez alól kivételt jelent az az eset, ha díjszabáshoz képest jelentősen eltérő díjfizetési struktúrát megállapító, a díjszabásban foglalt jogdíjak tekintetében felhasználói csoportonként a KSH által az előző naptári évre megállapított fogyasztói árindexet meghaladó mértékű jogdíjemelést tartalmazó, illetve ugyanazon jogdíj tekintetében fizetésre kötelezett felhasználók körét bővítő díjszabást nyújt be, vagy ha a kjk *minden* érintett jelentős felhasználóval és felhasználói érdekképviseleti szervezettel igazolhatóan konszenzusra jutott a díjszabás tartalma és alkalmazása tekintetében.
- A közös jogkezelő szervezet egy vagyoni jog gyakorlása körében csak indokolt esetben terjeszthet fel felhasználói csoportok szerinti bontásban több díjszabást

---

69 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/790 irányelve (2019. április 17.) a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról 12. cikk (3) bekezdés *d)* pont.

70 Kjkt. 18. § (1) bek., beiktatta a 2021. évi XXXVII. törvény a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény és a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény jogharmonizációs célú módosításáról.

71 Kjkt. 148. § (2)–(10) bek. és 149. § (2) bek., módosította a 2023. évi XXXI. törvény az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról.

jóváhagyásra[72] (a módosítás indoklása szerint ez egyrészt arra irányul, hogy biztosítsa a díjszabásokkal kapcsolatos felhasználói véleményezési jog megfelelő gyakorlásának lehetőségét, másrészt pedig mérlegelési jogkört biztosít az SZTNH és az igazságügyért felelős miniszter számára a szétválasztás jogszerűsége és megalapozottsága tekintetében).

Bővebb értékelő magyarázat nélkül is látható, hogy a fenti módosítások – hasonlóan az 1999. óta történt szinte összes módosításhoz – a közös jogkezelők mozgásterét szűkítő, vagy számukra újabb feladatot és/vagy költséget jelentő rendelkezéseket iktattak be a szabályozásba.

7. Kairosz-pillanatok a közös jogkezelés szabályozásában

A fentiekben az 1999-es Szjt. hatályba lépése óta a közös jogkezelési rendszert érintő lényeges módosításokat igyekeztem kronológiai sorrendben tárgyalni.

> „Az ógörögök szóhasználatukban megkülönböztették az események egymás utáni történésének leírására szolgáló »folyó« időt, amit *kronosznak* (Χρόνος) hívtak, és az események közötti azon meghatározatlan időpillanatot, amikor valami különleges történik, amit *kairos*znak neveznek. Hogy mi ez a különös valami, az nyilván a szó használójától függ. Míg a *kronosz* természetszerűen egy mennyiség, addig a *kairos*zt egyfajta minőségnek tekinthetjük."[73]

Az alábbiakban a kronológiából kiszakítva a hazai közös jogkezelés legutóbbi negyedszázados szabályozásának eddig nem említett, *különleges minőségű* pillanatait veszem sorra:

2005-ben a jogalkotó egy adókról és járulékokról szóló salátatörvényben minden előzmény és egyeztetés nélkül az érintett készülékek árának 2%-ában meghatározott felső korlátot vezetett be a reprográfiai jogdíjakra.[74] Indokolás: „A szerzői jogról szóló

72 Kjkt. 57. § (1a) bek., beiktatta a 2024. évi XVII. törvény az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról.

73 https://hu.wikipedia.org/wiki/Kairosz.

74 Szjt. 21. § (4) bek., beiktatta a 2005. évi XXVI. törvény az adókról, járulékokról szóló törvények módosításáról.

1999. évi LXXVI. törvény nem rendelkezik a reprográfiai díj felső határáról, ami a reprográfiára szolgáló készülékek forgalmazási feltételeit – különösen az új típusú, alacsonyabb árfekvésű szegmensben – jelentősen torzíthatja."[75]

2019-ben az Szjt.-be került a következő rendelkezés:

> „Az előadóművészek közös jogkezelő szervezete a sugárzás vagy a nyilvánossághoz történő átvitel céljára rögzített előadás első sugárzását követő ismételt sugárzásért érvényesített jogdíjak terhére kezelési költséget nem vonhat le, a jogdíj teljes összegét – jogszabályon, bírósági vagy hatósági határozaton alapuló fizetési kötelezettség kivételével – a jogosultak számára köteles folyósítani."[76]

Az indokolás lakonikus: „Így a költségek csökkenthetők és az előadóművészek érdeke is érvényesül."[77] A módosítás első körben még magát az ismétlési jogdíjat kívánta eltörölni,[78] amely feltehetően nem találkozott az előadóművészek érdekével, mert ez ellen a terv ellen több ezer jogosult petícióban[79] tiltakozott. A szabály enyhített verziója lényegében ingyenmunkára kötelezi az előadói jogkezelőt (az ismétlési jogdíj beszedése és felosztása is munkával jár).

A HUNGART vizuális közös jogkezelő által érvényesített követő jog már EU-harmonizációval 2005-ben érintett legfelső sávjában az addig – a vonatkozó EU-irányelv[80] által lehetővé tett – 5%-os mértéket a jogosultakkal történő egyeztetés nélkül, a közös jogkezelés felügyeleti rendszerének átfogó reformja keretében 4%-ra

---

75 Indokolás a 2005. évi XXVI. törvény 52. §-ához.

76 Szjt. 74. § (3) bek., beiktatta a 2019. évi LXIII. törvény a médiaszolgáltatással kapcsolatos egyes törvények módosításáról.

77 Indokolás a 2019. évi LXIII. törvény 1. §-ához.

78 Mezei Péter: Kormányzati kontármunka a szerzői jogban. *Szerzői jog a 21. században blog,* 2019. június 5., https://copy21.com/2019/06/kormanyzati-kontarmunka-a-szerzoi-jogban/; az előadóművészi ismétlési jogdíj jelentőségéről lásd Békés Gergely: Az előadóművészek ismétlési jogdíjáról. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 2022/1., 39–41.

79 Kovács M. Dávid: Háromezer magyar művész tiltakozik Semjén Zsolt terve ellen. *Index.hu,* 2019. június 12., https://index.hu/kultur/2019/06/12/ismetlesi_jogdij_eloadomuveszi_jogvedo_iroda_egyesulet_tiltakozas/.

80 Az Európai Parlament és a Tanács 2001/84/EK irányelve (2001. szeptember 27.) az eredeti műalkotás szerzőjét megillető követő jogról 4. cikk (1) bekezdés.

(azaz 20%-kal!) csökkentette a jogalkotó. Az indokolás: „A piaci igények arra engednek következtetni, hogy a magasabb összegű díj fenntartása nem indokolt."[81]

Miután 2011-ben megszűnt a közösen kezelt jogdíjakból kulturális célra elkülönített összegek saját, jogosultak által előkészített módon történő felhasználásának lehetősége, és az e célra levont összegeket a jogalkotó az NKA-ba irányította, 2013-ban az Szjt.-t módosító törvény általános és részletes parlamenti vitájának lezárása után, a végszavazás előtt 3 munkanappal benyújtott, koherenciazavart elhárító bizottsági módosító indítvánnyal a teljes hazai üreshordozó és reprográfiai jogdíjak 25%-át is kötelezően az NKA-ba irányította a jogalkotó.[82] Az L. Simon László nevéhez köthető módosítás ellen a tudomásszerzéstől rendelkezésre álló két napban is mintegy 1500 művész – köztük több, mint 50 Kossuth-díjas – tiltakozott nyilvánosan,[83] illetve a végszavazás reggelén a parlamenti képviselőknek küldött levélben. A módosítást megszavazta az Országgyűlés. A milliárdos (mára több milliárdos) összeg sorsáról rendelkező jogszabály e pontjához indokolás nincs.

Mindezeket követően a kjk-irányelv átültetésekor – Európában tudomásom szerint egyedüli módon – élt a jogalkotó azzal az irányelvi lehetőséggel, hogy a fentieken túl az ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó jogosultakra eső, felosztott, de ismeretlenségük miatt a jogosultaknak ki nem fizethető jogdíjak 90%-át 3 év után kötelezően az NKA-ba vonja.[84] (Csak azért 90%-ot, mert sikerült meggyőzni a jogalkotót arról, hogy a 3 éves előírás és az 5 éves általános polgári jogi elévülés közötti időszakban is felbukkanhat vagy megtalálható a jogosult, erre a célra maradt a kjk-knál 10%-nyi összeg abból a függőszámlából, melynek teljes összegét e módosítás előtt visszaforgatták a kjk-k a felosztási alapokba). A százmilliós nagyságrendű forrást a kjk-któl ismét elvonó módosításnak indokolása nincs.

81 Indokolás a szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CLXXIII. törvény 34. §-ához.

82 Szjt. 89. § (11a) bekezdés (2013. április 1.-jétől hatályos szövegállapot).

83 https://muveszpeticio.blog.hu/.

84 Kjkt. 45. § (3) bekezdés.

8. Közös jogkezelés de lege ferenda

A fenti rövid elemzés alapján talán nem túlzás azt állítani, hogy az elmúlt 25 év jogfejlődésének nem nyertesei a közös jogkezelők, és így maguk a képviselt jogosultak sem. Bízva abban, hogy a következő 25 évben ez lehet máshogy is, a következő javaslatokat fogalmazom meg a közös jogkezelés jövőbeni szabályozásához:

A díjszabás-jóváhagyási eljárás felülvizsgálata keretében

- érdemes lenne a jelenlegi, két év lemaradást eredményező inflációs szabályt [Kjkt. 153. § (2) bek. *a)* pont] átgondolni, és legalább az infláció beszámításának időszakát közelíteni a díjszabások benyújtásához;
- javaslom megfontolni a meglehetősen határozatlan tartalmú, jogbizonytalanságot és a díjak befagyását eredményező hatástanulmányra vonatkozó kötelezettséget (Kjkt. 69. §).

A közös jogkezelés költségeit a jelen cikkben bemutatott szabályozási lépések is növelték, de az alaptevékenység fokozódó informatikai erőforrásigénye is komoly és volatilis költségnövelő tényező tud lenni – célszerű lenne lehetőséget nyújtani a jogkezelőknek arra, hogy – akár a jogosultak valamilyen minősített döntésével – egy adott évi bevételből megmaradt összegek terhére tartalékot tudjanak elhatárolni (jelenleg ezt a jogszabály nem teszi lehetővé).

Végül a cikkben a független jogkezelők és a közös jogkezelés közti szabályozási különbségek általános felülvizsgálatát javaslom, annak érdekében, hogy az irányelv adta keretek között a két csoport működési feltételei a versenysemlegesség irányába változhassanak.